

Arkiot. os. 217/15.5.1992

HÄMEENLINNAN PAROLANKYLÄN VIHAISTENLÄHTEEN

TUTKIMUS 21.-23.4. 1991

Juhani Grönhagen 11/1991

Löydöt KM 27117
Dia. 13.4-92

HÄMEENLINNAN VIHAISTENLÄHTEEN SUKELLUSTUTKIMUS 21.-23.4.1991

Juhani Grönhagen 11/1991

Hämeenlinna-Iittala moottoritielinjalla on Hämeenlinnan kaupungin Parolan kylässä muinaismuistolain rauhoittama Vihaisten lähdeniminen uhripaikka. Ensimmäisen luokan muinaismuistoksi luokiteltu kohde päätettiin tutkia ennen tien rakennustöiden aloittamista (Museoviraston esitys ja kustannuslaskelma 8.1. 1991, kirje nro 246/304/1991 Hämeenlinna-Tampere moottoritieprojekti ja Tielaitoksen Hämeen piirin museovirastolle osoittama tilaus, 26.2.1991 nro 549/333/23/91 ; ~~liite 1~~). *ks. kiinevaihto*
poistettu

TUTKITTAVA ALUE

Tutkittavaksi määrätty Vihaisten lähde sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta neljä kilometriä luoteeseen ja Parolan vankilasta n 250 metriä itäänpäin viettävällä loivalla rinteellä peltoaukeamien keskellä (peruskartta 2131 09 Hämeenlinna: x= 6768 08, y=522 15, z= 84-85, moottoritielinjauksen yleiskartat 1&2: liite nro 2). Kohteesta on kaksi aikaisempaa inventointikertomusta. (Saraso 1939 ja Saukkonen 1984). Lähde on ollut alunperin monisilmäinen; tutkimusaikana selvemmin erottuvia silmiä oli kolme, joista yhteen oli upotettu 2 metriä läpimitaltaan oleva kaivonrengas. Kaksi muuta silmää olivat aivan vierekkäin muodostaen yhdessä n 90 neliömetrin lätäkön. Sateisena kesänä ja aikaisemmin hyvinhoidettuna lähteellä on ollut useampia silmiä ja koilliseen kohti Rautamonoojaa laskeva laskuoja. Tutkimusajankohtana lähteen syvyys vaihteli 10-50 cm välillä. Pohjasedimentti on tavanomainen ja se on muodostunut hienosta hiesusta ja orgaanisista mätänemistuotteista. Lähteen silmäkkeiden kohdalla sitä on jopa 70 cm paksuna kerroksena. Ennen hylkäämistä lähde on käytetty rakennettuna eläinten juottopaikkana ja kaivona.

KALUSTO JA KÄYTÄNNÖN TYÖ

Suomessa ei ole aikaisemmin sovellettu vedenalaisia tutkimusmenetelmiä uhrilähteen tutkimuksessa. Vihaisten lähteen mataluus ja vähävetisyys aiheutti pulmia kaivausmenetelmän ja kaluston

valinnassa. Kaivauskalustoksi valittiin ns ejektoripumppu. Kul-lankaivajien käyttämässä menetelmässä vettä pumpataan palopumpulla vähintään 3-4 barin paineella 50 mm paksuisella letkulla 25 mm kaventajan läpi sekoittajaan, joka on asennettu lähelle veden pintaa kellukkeiden varaan. Sekoittajasta lähtee pohjaan varsinainen 75-100 mm paksu imuletku 45 asteen kulmassa ja 75-100 mm poistoputki johdetaan sekoittajasta pinnalla olevaan mutaseulaan (Luonnospiirros ejektoripumpusta, liite nro 3). Tällä menetelmällä voidaan pumpata tehokkaasti jo muutaman kymmenen sentin syvyisessä vedessä. Jos poistoputki voidaan viedä tarpeeksi kauas, saadaan vedenalainen näkyväisyys säilymään hyvänä ja silloin vedenalainen kaivaus voidaan suorittaa normaalina tasokaivauksena.

Vihaisten lähteen tutkimuksissa pohjaa pumpattiin n 70 neliömetrin alueella (Luonnospiirros Vihaisten lähde, liite nro 4). Lähteen silmät ovat kaivonrenkaassa A, josta saatiin pumpun tarvitsema vesi, kohdassa B, jossa on jäljellä lähteen reunan tukirakenteita ja kohdassa C, jossa on tukirakenteita ja juottokaukalo. Lisäksi reunarakenteita oli kohdassa D. Pumpauksessa keskityttiin lähteen silmien ja havaittujen tukirakenteiden välittömän ympäristön tutkimiseen. Muualla vettä oli liian vähän pumpun tehokkaaseen toimintaan. Ejektoripumpun vaatima vesimäärä n 350 l minuutissa riitti vain noin 15-20 minuutin pumppaukseen. Senjälkeen oli odotettava veden kertymistä kaivonrenkaaseen 1-2 tuntia tai koetettava pumpata kaivausalueelle kertynyt vesi takaisin kaivonrenkaaseen. Vettä yritettiin ottaa myös suoraan kaivauspaikalta, mutta pohjasta irronnut orgaaninen roska tukkeutti jatkuvasti pumpun imupäätä. Itse kaivaustyö tapahtui kuivapukuun sonnustautuneen sukeltajan toimesta kaivamalla käsin pehmeää pohjalietettä ja syöttämällä se pumpun imuun. Pienestä vesimäärästä johtuen kaivauspaikalla ei ollut minkäänlaisia mahdollisuuksia säilyttää vedenalaista näkyvyyttä vaan koko työ tapahtui "sokkona" käsin tunnustelemalla. Pohjasta pumpattu liete siivilöitiin sihdin kautta pienempien esineiden erottamiseksi.

TUTKIMUKSEN TULOKSET

Kahden pumppauspäivän aikana saatiin siivilöityä n 10 kuutiota

jotka saattaisivat liittyä lähteen oletettuun uhrikäyttöön. Löytö I on suuren linnun kallo (hanhi, anka tms). Löytö II on naudan kylkiluun palanen. Koko lähteen alueelta löytyi lisäksi esineistöä, joka on ajautunut viereiselle pellolle kyntötöiden yhteydessä: useita rautanauvoja, joista muutama vanhempi taottu, oven saranan taottu osa, pellin kappaleita, nuorempia posliininpalasia, runsaasti hiilenpalasia yms. esineistöä, jonka ei katsottu liittyvän lähteen uhrikäyttöön.

Vihaisten lähteen ympäristö tarkistettiin n 50 metrin säteellä metallinilmaisimella. Löytöinä oli muutama naula ja pellinkappale.

Pienempien lähteiden tutkimuksissa olisi vielä mietittävä sopivampia kaivausmenetelmiä. Ejektoripumppu vaatii toimiakseen runsaasti vettä. Lapiolla kaivamalla ei vedestä saada kaikkia mahdollisia löytöjä talteen. Lietepumpun kaltaisella välineellä kaivettaessa ongelmana on esineiden rikkoutumisvaara. Eräs mahdollisuus on "kuivattaa" lähde palopumpulla ja kaivaa normaaleilla arkeologisilla menetelmillä. Tällöin lähde tietysti tuhoutuu: sen vedenvirtaus voi muuttua tai jopa uusi silmäke puhjeta.

Pikku-Parola

Vaitimaa

Paroinen

Kirstula

Katinala

UOISTEN
RITASOLIITTYMA

HAMEENLINNAN KAUPUNKI
HATTULAN KUNTA

M2863

M130

P13899

J502

J501

M502

J504

K513

J506

S513

Y507

K510

K502

S501

R4

R3

S502

K514

J503

R1

R2

S514

J507

S512

K506

K503

S503

Y501

UOISTEN
RITASOLIITTYMA

SUUNN

Vihaisten
uhrilähde

S504

LÄJITYSALUE 1

Y516

Y503

3057

S505

LÄJITYSALUE 2

Häkklä

Riikimäki

1.28

5.63

5.48

2.80

13.32

8.94

7.92

6.109

8.108

2.93

102000

Y502

Katinala

Kirstula

3.17

5.18

5.8

2.90

13.32

8.94

7.92

6.109

8.108

2.93

102000

Y502

Katinala

Kirstula

3.17

5.18

5.8

2.90

13.32

8.94

7.92

6.109

8.108

2.93

102000

Y502

Katinala

Kirstula

3.17

5.18

5.8

2.90

13.32

8.94

7.92

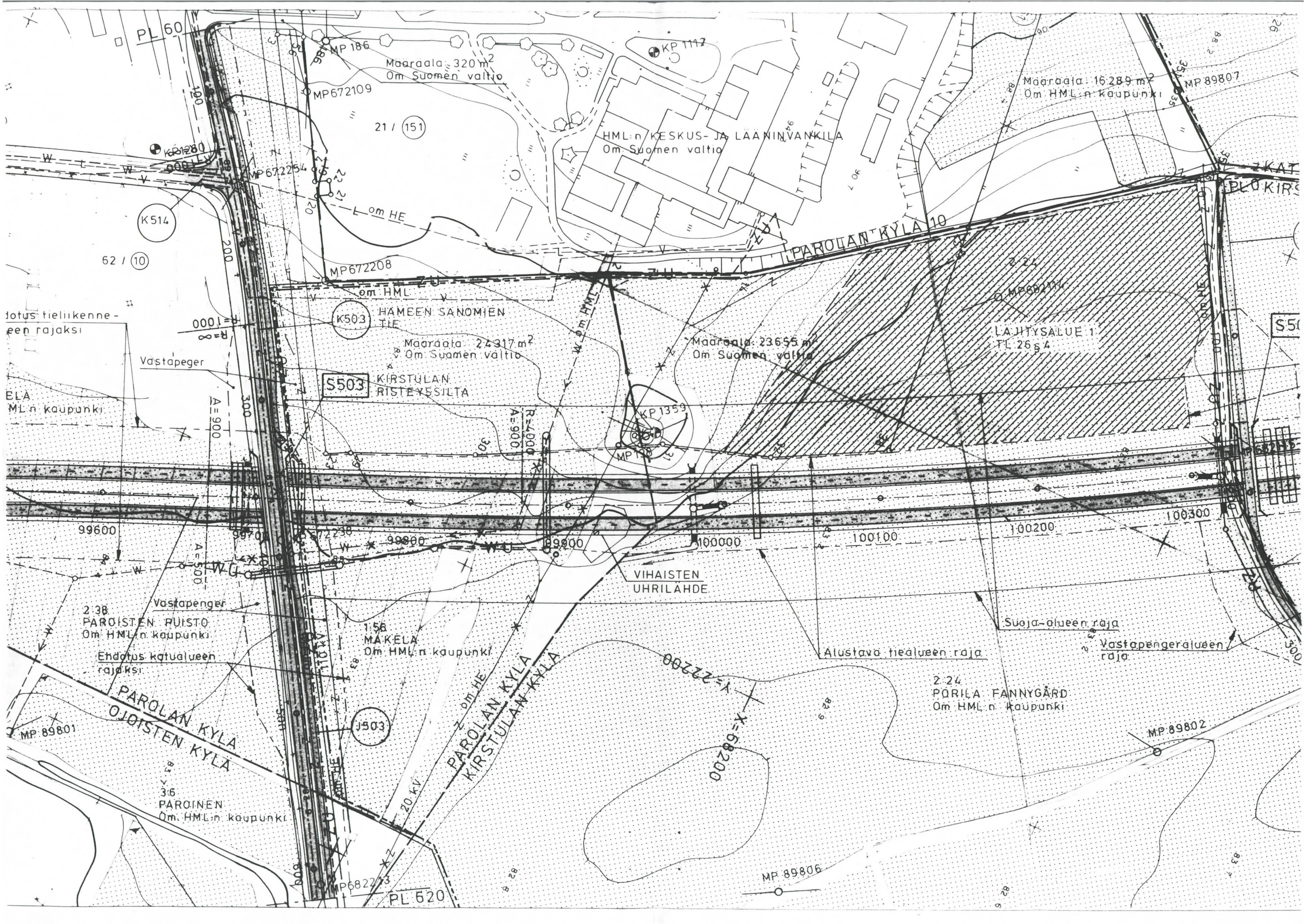
6.109

8.108

2.93

102000

Y502

PL 60

Maarala: 320 m²
Om Suomen valtio

Maarala: 16289 m²
Om HML:n kaupunki

HML:n KESKUS- JA LAANIN VANKILA
Om Suomen valtio

21 / (151)

PAROLAN KYLA 10

K514

62 / (10)

MP672208

K503 HAMEEN SANOMIEN TIE
Maarala: 24317 m²
Om Suomen valtio

Maarala: 23655 m²
Om Suomen valtio

LAJITUSALUE 1
PL 26 § 4

S503 KIRSTULAN RISTEYSSILTA

KP1359
MP1280

Vastapeger

0001 R=8

A=900

R=4000
A=900

lotus tieliikenne-
een rajaksi

ELA
ML:n kaupunki

S50

99600

A=500

99800

99800

100000

100100

100200

100300

VIHAISTEN UHRILAHDE

Suoja-alueen raja

Alustava healueen raja

Vastapengeralueen raja

2.38 PAROISTEN PUISTO
Om HML:n kaupunki

1.58 MAKELA
Om HML:n kaupunki

2.24 PORILA FANNYGARD
Om HML:n kaupunki

PAROLAN KYLA
OJOSTEN KYLA

PAROLAN KYLA
KIRSTULAN KYLA

MP 89801

J503

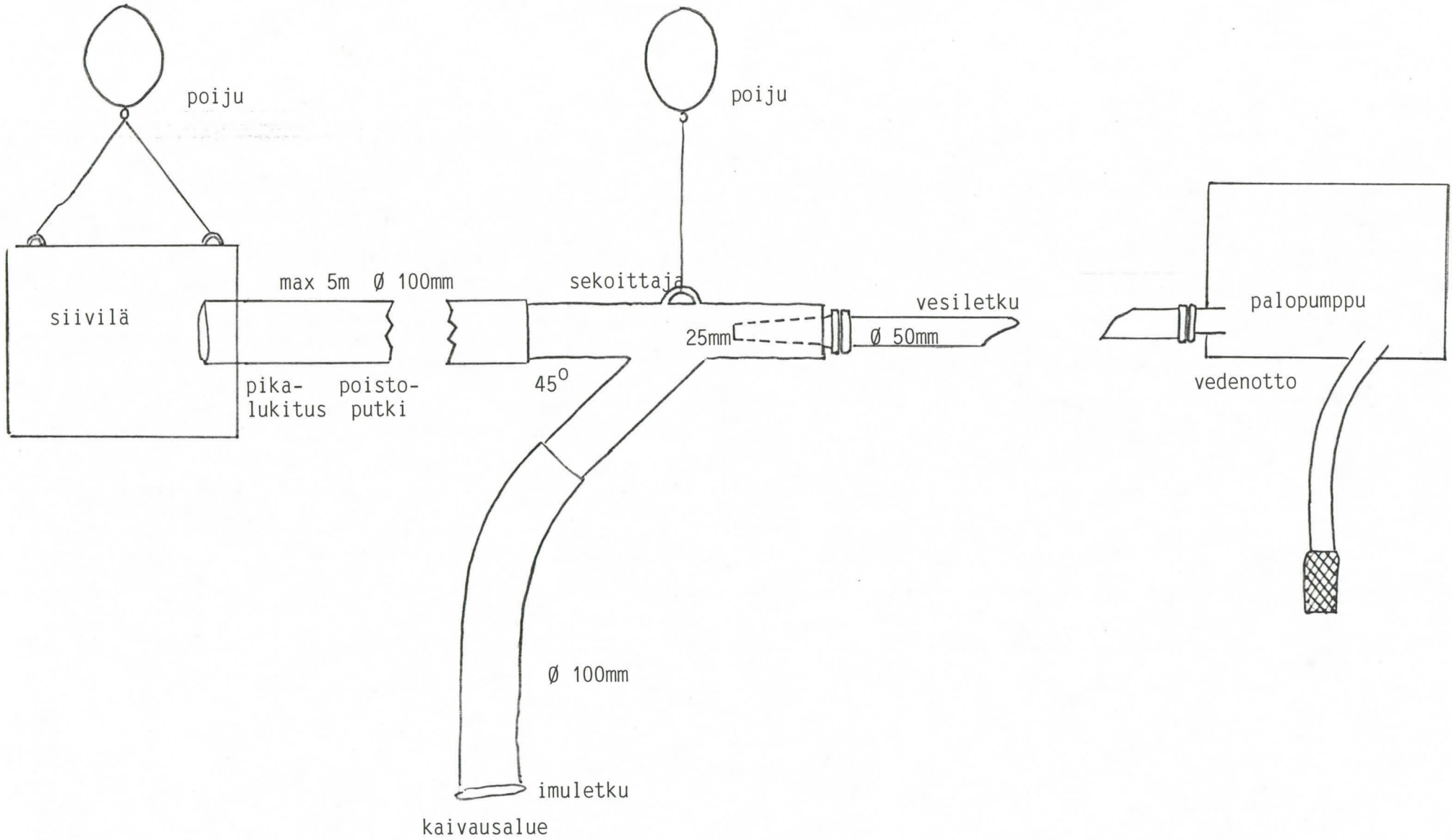
MP 89802

3.6 PARONEN
Om HML:n kaupunki

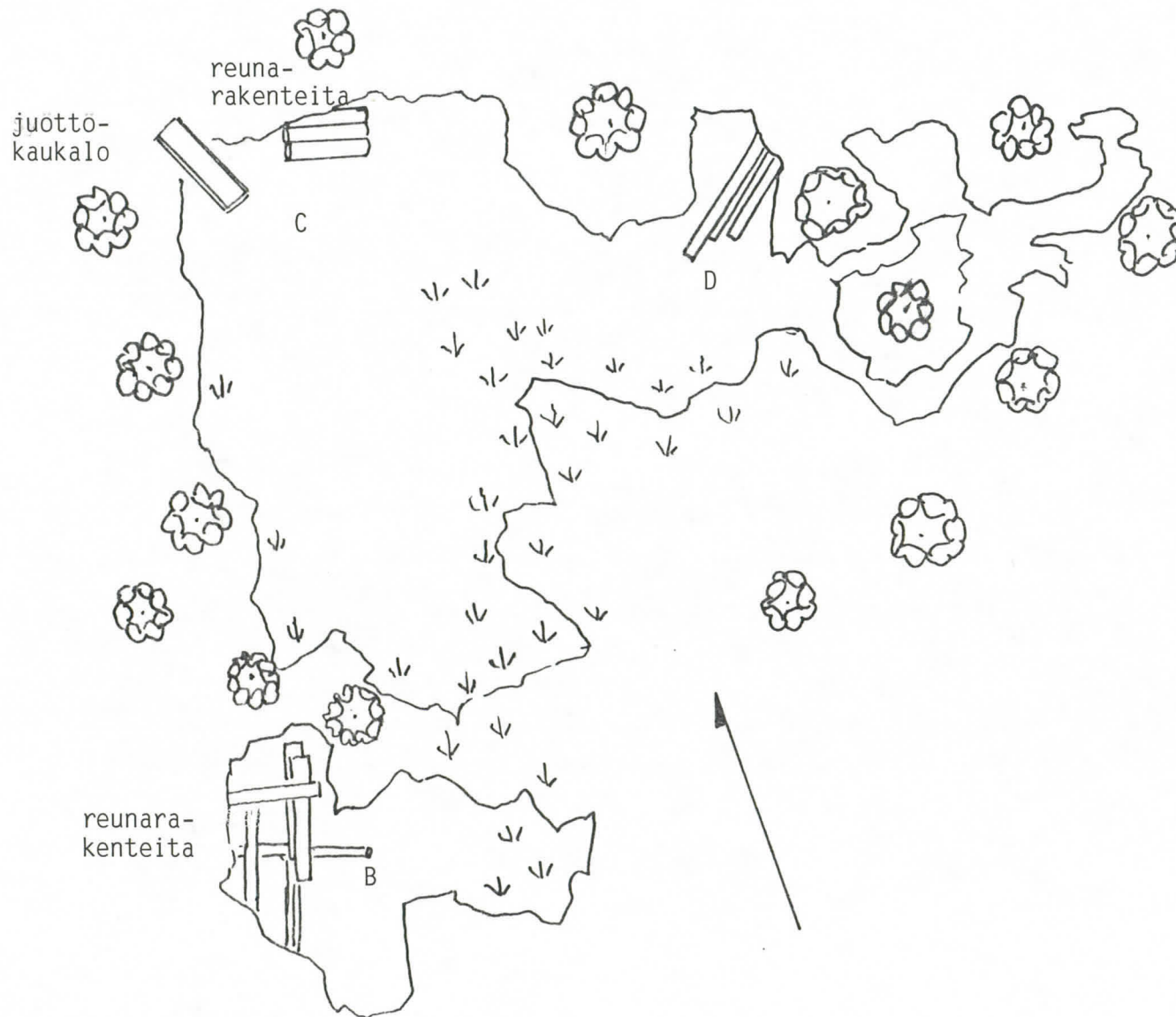
MP 89806

PL 620

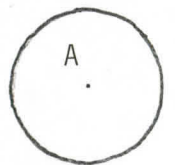
EJEKTORIPUMPPU

HÄMEENLINNA, PAROLAN VIHAISTENLÄHDE
SUKELLUSTUTKIMUKSET 21.23.4.1991

kaivon-
rengas

Luonnos Juhani Grönhagen 1991